

Vantaan lausunto Valtakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden päivitysinventoinnista

Valtakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden päivitysinventointi ajantasaistaa Vantaanjokilaakson maisema-alueen rajauksen pääosaltaan Vantaan yleiskaavan mukaiseksi. Vantaan kaupunki esittää rajaukseen tarkistuksen Kivistössä ja vaatimuksen Vantaanjokilaakson aluekuvauksen täydentämisestä.

Valtakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden päivitysinventointi on erittäin tarpeellinen valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden ohjausvaikutuksen kannalta. Vanhentunut valtioneuvoston päätöksen (1995) mukainen Vantaanjokilaakson aluerajaus on vaikeuttanut maankäytön suunnittelua jo pitkään. Maakuntakaavaan 2004 Vantaanjokilaakson maisema-alueen rajaus on otettu lähes sellaisenaan, vain Pakkalan kohdalla hiukan ajantasaistettuna. Ristiriita jo silloin rakennetun todellisuuden kanssa oli niin suuri, ettei maakuntakaavaa voitu kulttuurimaiseman osalta ottaa Vantaan yleiskaavan 2007 lähtökohdaksi. Lisäksi aluerajaus ei Maisema-alueityöryhmän mietinnössä (Ympäristöministeriö 1993) esitettyjen alkuperäisten kriteereiden valossa näyttänyt kaikilta osin perustellulta. Valtakunnallisesti arvokkaan maisema-alueen perustellun rajauksen määrittelemisen siirtyi siten kuntakaavoitukselle.

Yleiskaavaa varten laadittiin selvitys (Muukka L., Mäkynen, A.: Kulttuurimaisemaselvitys, Vantaan kaupunki 2005), joka perustui Maisema-alueityöryhmän kriteereihin ja riittäviin, ajantasaisiin lähtötietoihin. Kulttuurimaisemaselvitys korvasi yleiskaavan lähtöaineistona vanhentuneen valtakunnallisen inventoinnin ja sen perusteella Vantaanjokilaakson maisema-alue on rajattu uudelleen Vantaan yleiskaavaan 2007 ja Marja-Vantaan osayleiskaavaan 2006 maisemallisesti ja kyläkuvasellisesti arvokkaina alueina. Yleiskaavasta saaduissa viranomaislausunnoissa Vantaanjokilaakson aluerajaus on hyväksytty valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden mukaiseksi. Nyt lausunnolla olevan päivitysinventoinnin aluerajaus onkin pääosaltaan Vantaan yleiskaavan mukainen.

Rajauksen tarkistus

Poikkeamat päivitysinventoinnin ja Vantaan yleiskaavan välillä ovat valtaosaltaan vähäisiä ja voidaan päätellä johtuvan valtakunnallisen inventoinnin yleispiirteisyydestä. Kivistössä on kuitenkin maisema-alueeseen sisällytetty vielä nyt peltoma on oleva alue, joka yleiskaavassa on varattu kasvavan Kivistön kaupunginosan tarvitsemaan palvelurakentamiseen (vrt. liitekartta). Peltoalue Piispankyläntien länsipuolella erottuu Vantaanjokilaakson päämaisematilasta Nikun - Norrkullan loivan harjanteen taakse. Peltoalue on suhteellisen nuori, 1800-luvulta, ja arvokas rakennusperintö sijoittuu tienvarren tilakeskuksiin. Vantaanjokilaakson maiseman eheyteen tällä peltoalueella on vain vähäinen merkitys. Vantaa esittää, että aluerajaus muutetaan Kivistössä liitekartan mukaisesti. Vantaanjokilaakso ei sisällynyt alkuperäiseen Maisema-alueityöryhmän mietintöön (1993) valtakunnallisesti arvokkaiksi maisema-alueiksi ja se onkin lähtökohdiltaan useimmista muista mietinnön viljelymaisemista poikkeava. Mietinnössä haettiin maaseudulta eheimpinä säilyneitä ja kulttuuriperinnöltään edustavimpia viljelymaisemia. Vantaanjokilaakso sen sijaan on kaupunkirakenteen keskelle jäänyt viljelymaisema, jossa väistämättä on maiseman eheyttä rikkovia elementtejä: suuria liikenneväyliä, rata ja kaupunkimaisesti rakentuneita reuna-alueita. Vantaanjokilaakson arvoa on perusteltu sen suhteellisella merkityksellä tiheästi asutulla pääkaupunkiseudulla, vaikka se ei ole täyttänyt eheyden kriteereitä. Vantaanjokilaakso ei täytä uudenkaan inventointiohjeen kriteereitä "maisemakuvan yhtenäisyys" ja "perinteisestä maisemarakenteesta poikkeavien elementtien vähäisyys". Vantaanjokilaaksossa on siten hyväksyttävä maisemakuvan muuttuminen kaupungin edelleen kasvaessa.

Tavoitteena yksi valtakunnallinen inventointi

Vantaanjokilaakson maisema-alue on edelleen Backaksen kartanon osalta päällekkäinen valtakunnallisesti merkittävien rakennettujen kulttuuriympäristöjen kanssa, vaikka RKY -inventoinnin päivityksessä 2009 muut päällekkäisyydet poistettiin. Epätahdissa tehtävillä päivitysinventoinneilla ei päällekkäisyyttä pystyttäne poistamaan, joten tavoitteena tulee olla, että valtakunnallisen Kulttuuriympäristöstrategian 2014-2020 mukaisesti luodaan yksi valtakunnallisesti arvokkaiden kulttuuriympäristöjen inventointi, joka sisältää molempien nykyisten VAT -inventointien jo nyt suurimmalta osaltaan yhteneväiset arvoperusteet. Kuntakaavoituksen näkökulmasta nykyinen tilanne, missä yhtä aikaa samalla alueella on sekä ajantasainen, että vanhentunut valtakunnallinen inventointi noudatettavaksi, on kestävä. on kestävä.

Aluekuvauksen täydentäminen

Päivitysinventoinnin yhteydessä laaditut aluekuvaukset ovat tärkeää kaavoituksessa tarvittavaa taustamateriaalia ja koskevat kaavoituksen lisäksi myös muun muassa rakennusten purkamisen luvittamista. Aluekuvausten merkittävyyden takia tulee ympäristön vaalimisen näkökulmasta täsmentää ja ajantasaistaa kuvaukset, eikä karsia niistä pois maisemaan oleellisesti liittyvää rakennusperintöä.

Vantaanjokilaakson kartanoista on aluekuvauksessa jätetty pois Linnan kartano, joka on Katrinebergin ja Königstedtin (huomaa oikeinkirjoitus) kartanoiden ohella mainittu valtakunnallisesti merkittäväksi kohteeksi rakennetun kulttuuriympäristön inventoinnissa (RKY 1993: Vantaanjoen kulttuurimaisema välillä Vantaankoski - Königstedt). Koska päällekkäisyys maisema-alueen kanssa on poistettu (RKY 2009), on Vantaanjokilaakson maisema-alueen kuvauksessa tärkeää tuoda esiin alueen arvokkain rakennusperintö. Linnan kartanolla on ollut merkittävä vaikutus Keimolan kylän kulttuurimaiseman muodostumiseen ja se on edelleen arvokas rakennusperintökokonaisuus. Linnan omistaja oli 1640-luvulla Keimolan suurmaanomistaja, joka yhdisti kylän kantatilat Saraksen, Backaksen, Petaksen ja Gyraksen. Hän omisti myös Meilbyn ja Königstedtin. Rälssioikeudet Linna sai vuonna 1647. Ison reduktion aikana Keimolan tilat palautettiin kruunulle lukuun ottamatta Linnaa. Linna säilytti rälssioikeutensa aina vuoteen 1925, jolloin rälssien verovapaus lakkautettiin. Muista kylän tiloista tehtiin isossa reduktiossa sotilastiloja.

Vantaanjokilaakson aluekuvauksesta on jätetty pois kaikki Vantaalla sijaitsevat maatilakokonaisuudet, eikä tiloja enää mainita nimeltä. Tämä on rakennusperintökohteiden kannalta valitettavaa, sillä nyt tieto arvokkaimmista kohteista katoaa. Tilakeskuksista RKY 1993 inventoinnin aluekuvaukseen sisältyy neljä tilaa, jotka kaikki sijaitsevat keskiaikaisilla kylätonteilla: Meilby Seutulassa ja Keimolan kylän tilat Backas-Vestergård, Stambo ja Petas. Meilby, jonka päärakennus on vuodelta 1804, tunnetaan 1540-luvulta. Se on ollut säteri ja valtion virkatalo 1683 – 1946 (ainoa jäljellä oleva upseerin virkatalo Vantaalla). Backas-Vestergårdin (nykyisin Backas I & Södergård) päärakennus on vuodelta 1830. Tila on syntynyt 1817, kun Keimolan kantatalot Backas ja Gyras on jaettu osiin. Stambon päärakennus on entinen Nedre Saraksen päärakennus 1700-luvulta. Keimolan kantatalo Saras jaettiin 1768, jolloin syntyivät Övre Saras ja Nedre Saras. Petas on Keimolan kantatalo ja entinen rustholli. Päärakennus on vuodelta 1936.

Vantaa kaupunki esittää, että Vantaanjokilaakson aluekuvaukseen lisätään Linnan kartano muiden kartanoiden rinnalle ja tilat Meilby, Backas-Vestergård, Stambo ja Petas mainitaan nimeltä merkittävän rakennuskannan yhteydessä.

Vaikutusten arviointi

Vaikutusten arviointi on tehty maaseudun näkökulmasta, eikä kaikilta osin kuvaa Vantaanjokilaakson kaltaista kaupunkialueen viljelymaisemaa. Aluetalouteen kohdistuvat vaikutukset ovat kaupunkialueella vähäisemmät kuin varsinaisella maaseudulla. Matkailupalveluiden kehittämiseen VAT -maisema-alueen merkitys on suhteellisesti vähäisempi kaupunkiseudulla, missä on monia erilaisia vetovoimatekijöitä. Maisema-alueen myönteinen vaikutus maaseudun elinvoiman säilyttämiseen uusia asukkaita houkuttelemalla ei päde Vantaanjokilaaksossa. Vaikutus on pikemminkin käänteinen: se on keino rajoittaa alueelle pyrkivää, maataloudesta riippumatonta haja-asutusta.